

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

GLOBALIZATION AS A BASE OF INTEGRATION PROCESSES IN THE WORLD

магістр з міжнародної економіки

Стаття присвячена розгляду глобалізаційних процесів, які не тільки суттєво впливають на економічне життя, але й спричиняють політичні, соціальні та культурно-цивілізаційні наслідки в усіх країнах світу. Глобалізаційні процеси в наш час відіграють важливу роль: вони створюють нові інтеграційні об'єднання, міжнародні організації, корпорації, союзи.

Статья посвящена рассмотрению развитию глобализационных процессов, существенно влияющие на экономическую жизнь и влияют на политические, социальные и культурно-цивилизационные процессы в странах мира. Глобализационные процессы в наше время играют важную роль: они создают новые интеграционные объединения, международные организации, корпорации, союзы.

The article is devoted to the development of the globalization processes, which are not only substantially influence on the economic life, but also entail the political, social and cultural-civilization consequences. In our time the globalization processes play an important role: they create the new integration associations, the international organizations, the corporations, the unions.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, людство, світовий ринок

Ключевые слова: глобализация, интеграция, человечество, мировой рынок

Keywords: globalization, integration, humanity, world market

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Глобалізація як складний, багатовимірний, багатовекторний і в той же час суперечливий феномен – це реальність сьогодення і закономірний результат попереднього історичного розвитку людства. Залежно від власного бачення науковців та експертної оцінки фундаментальних процесів, глобалізація трактується як: об'єктивний процес розвитку людства; безмежні можливості і перспективи, відкриті інформаційною революцією перед людством; історична перемога принципів ліберальної демократії; віртуальна реальність та ін. [7, с. 32].

Сутність глобалізації та головна її тенденція розвитку – формування цілісного світу, глобального людського співтовариства, нового типу цивілізації. Контури такого глобального людського співтовариства лише формуються, і його становлення є справою XXI століття.

Глобалізація як об'єктивний процес є головною рушійною силою сучасного світу, що не тільки суттєво впливає на економічне життя, але й спричиняє політичні, соціальні та культурно-цивілізаційні процеси. Результати цих процесів все більше відчувають на собі всі країни світу. Серед них, зокрема, Україна, яка цілком усвідомлено, активно і цілеспрямовано просувається на шляху інтеграції в світову спільноту [7, с. 33].

Глобалізація як становлення світоцілісності, проявляється, перш за все, у формуванні єдиного соціально-економічного, політичного, культурного і інформаційного простору. Цей процес соціальних

змін останніх десятиліть полягає у формуванні єдиного світового ринку (поширення принципів лібералізму в загальносвітовому масштабі), всесвітній інформаційній відкритості (мережа "Інтернет"), появи нових інформаційних технологій, а також у збільшенні глобального культурного зв'язку між країнами.

Термін "глобалізація" на сучасному етапі цивілізаційного розвитку трактується як "планетарність".

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У наукових пошуках глобалістичної проблематики виділяють три основні підходи: 1) гіперглобалістів, які вважають, що глобалізація становить якісно нову добу розвитку людства, і цілковито підпорядковується функціонуванню планетарної мегасистеми, перш за все дисципліні світового ринку; 2) скептиків, які стверджують, що глобалізація – це переважно міф, а відповідні процеси, маючи глибоке історичне коріння, є розгортанням давніх тенденцій, що накладаються на розвиток окремих націй-держав; 3) трансформаціоністів, за якими сьогодні світ дійсно переживає якісні перетворення на глобальному рівні, але останні міцно укорінені у минуле і, в цілому, не нівелюють національно-державне розмаїття соціокультурних та економічних форм, маючи своїм зворотним боком посилення регіоналізації, що здійснюється переважно на цивілізаційному ґрунті [2, с. 25].

Вагомий внесок у дослідженні окресленої тематики, запровадження підходів та оцінок,

визначення сутності глобалізаційних процесів належить вітчизняним та зарубіжним ученим Л.Л. Антонюк, О. Астаф'євій, Т. Багатирьовій, О. Барковій, О. Білорусу, В. Діановій, І. Кресиній, С.Кримському, Д. Лук'яненку, Ю. Павленку, А. Поручнику, Ю. Пахомову, В.Сацику, К. Соколову, В. Сіденку, Я. Столярчуку, М. Фесенку, М. Хренову, М.Шепелеву та ін. [6].

РЕЗУЛЬТАТИ

У питанні аналізу і оцінки історичного розвитку процесів глобалізації можна виділити ряд провідних наукових концепцій.

О. Панарін виділяє три типи глобалізму. *Перший тип* – глобалізм епохи Просвітництва, який зародився в період європейського модерну і передбачає формування єдиного світу, простору, заснованого на універсальних прогресу. *Другий тип* – глобалізм правлячих еліт. *Третій тип* – глобалізм, що передбачає процедуру перетворення однієї держави з її національною обмеженістю в монопольного носія світової влади – однополярної глобальної системи [6, с. 35].

Відповідно до концепції Р. Робертсона розгортання глобалізаційних процесів можна поділити на п'ять періодів. Перший період тривав від 1400 до 1750 року. Він характеризувався розколом в християнстві, розвитком узагальнюючих уявлень про планету, прийняттям універсального календаря на Заході, мандрівки з метою вивчення Землі.

Друга фаза тривала від 1750 року до 1875 і мала такі особливості як розвиток постійних дипломатичних відносин між державами, становлення громадянства та паспортної системи, становлення перших націй в Європі. Третя фаза починається з 1875 року по 1925 рік. Міжнародні зв'язки в цьому періоді характеризувались не тільки співробітництвом в економічній сфері, а і в політичній та культурній сферах. Четверта фаза тривала з 1925 по 1969 рік. Цій фазі притаманна боротьба за політичну та економічну гегемонію. Відбулося утворення Ліги Націй і ООН, Друга світова і "холодна" війни, виникнення "Третього" світу. Цю фазу сам Р. Робертсон називав прискороною глобалізацією. Нарешті, п'ята фаза тривала з 1969 року по 1992 рік, яку автор називає "фазою невизначеності" [6, с. 32-33].

Утім Е. Гідденс стверджував, що процеси глобалізації співпадають з модернізацією. Якщо слідувати цій теорії, то глобалізація починається приблизно з XVI століття. Ці процеси характеризуються розвитком міжнародних відносин, виникненням глобальної культури [6, с. 33].

Відповідно до підходу А. Чумакова вважається, що глобалізація має витoki з XIX століття. Автор цієї концепції пов'язує розвиток глобалізації з досягненнями людства у технічній сфері, створенням нових засобів зв'язку, пересування та ін.

На противагу зазначеним концепціям Ю.В. Яковець зазначає, що глобалізація виникла й бурхливо розвивається з другої половини XX століття. Він стверджує, що цей процес є об'єктивно

якісним соціальним феноменом, а не штучно створеною тенденцією [6, с. 33].

У свою чергу, В. Кутирьов розглядає питання глобалізму тільки в культурологічному аспекті. На його думку, глобалізація має дві полярності: *перша*, включає в себе перетворення людства в єдине ціле, яке є загальним благом, що являється сприятливим для розвитку виробництва, економіки, техніки. *Другий* аспект є полярним по відношенню до першого – це коли система стає гомогенною, тобто всі компоненти стають однаковими, стирається різнобарв'я. Другий полюс – це розвиток соціокультурної сфери життєдіяльності людства, де культури не отримують імпульсу для саморозкриття, не збагачують одна одну, а поглинають. Країни уніфікуються і не коеволюціонують при співробітництві, а навпаки, нівелюються [5, с. 13].

Слід врахувати, що ми є свідками початку переходу від неоліберального типу глобалізації (лінійна глобалізація) до нового, більш високого за своїм потенціалом типу глобалізації, який іменують синергетичним (нелінійна глобалізація). Цей останній тип глобалізації пов'язується з поступовою еволюцією однополярного світу під егідою США до багатополярного, що викликано усвідомленням необхідності врахування національної специфіки, відмови від силових методів і намаганнями до багатосторонньої взаємодії [8, с. 153].

Аргументованим є підхід українських економістів щодо характеристики наукових шкіл глобалістики, а саме: 1) *школа концепції "Межі зростання"* (А. Печчії, Римський клуб): глобальні системні ефекти, дисфункціональність глобальної системи, глобальна програма Нового Гуманізму; 2) *школа концепції "Сталого розвитку"* (Л. Браун, Ін-т всесвітніх спостережень, Вашингтон): планетарні межі економічного зростання, поступовість та поетапність еволюційних змін; 3) *школа універсального еволюціонізму* (Н. Мойсеев): теорія глобальних рішень і компромісів; моделі глобальних наслідків ядерної війни, "ядерної зброї", "ядерної зими"; концепція "Глобальних інститутів угоди"; 4) *школа контрольованого глобального розвитку* (Д. Гвішиані): програма "Моделювання глобального розвитку", загально-соціологічна теорія глобалістики; 5) *школа "Світ системного аналізу"* (І. Уоллтертайн, США): концепція "глобальної соціалізації" майбутнього розвитку [4, с. 32]. Запропонований підхід спрямований на розкриття вихідних положень, що диференціює диспозиції глобалізаційних перспектив.

Глобалізаційні процеси на сучасному етапі світового розвитку приносять значні переваги, проте, в той же час породжують і нестабільність у світі. Це, перш за все, спостерігається у конфронтації між Півднем та Північчю, активністю країн "Третього світу", автономією арабського регіону, зростання економічної активності країн Сходу і є викликом для країн Заходу.

Як зазначають українські науковці, "водночас із глобальною інституалізацією мають якісно удосконалюватись механізми державного регулювання економічних процесів. Перехід частини

державних функцій на між- і наднаціональний рівень в умовах утвердження неоліберальної моделі розвитку певною мірою позбавив національні уряди традиційних схем використання стабілізаційних фінансових механізмів та інструментів" [1, с. 7].

Не можна залишити поза уваги негативні екологічні наслідки, культурну уніфікацію й експансію різноманітних субкультур, поширення і домінування певних стереотипів життя і стандартів споживання, збільшення економічної, а відтак – і політичної взаємозалежності держав і націй, загострення регіональних, національних і корпоративних суперечностей щодо використання глобальних природних ресурсів і глобального простору, а також визначення міри відповідальності різних суб'єктів міжнародної спільноти за можливі наслідки глобалізації.

Єдиною альтернативою негативних наслідків глобалізації є солідарна глобальна інтеграція на основі здорової конкуренції в системі цивілізаційних цінностей, відмови від економіки тотальної наживи. Головний імператив постіндустріальної ери світового розвитку полягає в переході до сталого ноосферного розвитку на основі людського розуму, духовності і нової якості життя нинішнього і прийдешніх поколінь.

До того ж важливим моментом у подоланні негативних тенденцій глобалізаційних процесів є налагодження міжкультурної комунікації, яка, перш за все, передбачає взаємодію культур. У цьому контексті культура розглядається як одна із основ соціально комунікативного процесу і визнається як динамічна та багатогранна система, що пронизує усі аспекти життєдіяльності суспільства й передбачає взаємодію між представниками різних культур (національних, етнічних, субкультур). Ця взаємодія та співпраця заснована на взаємоповазі й врахуванням особливостей і унікальності кожної з культур [6, с. 34].

Україна, як нова європейська держава, що знаходиться на перехідному стані розвитку від системи традиційно-консервативного індустріалізму до системи технотронно-інформаційної економіки і соціально справедливого суспільства, має свої особливі історичні шанси не тільки виживання, а й прискореного соціально-економічного розвитку, який пов'язаний з інтелектуалізацією та реалізацією інноваційних стратегій [4, с. 54].

Головним стратегічним напрямом прориву української економіки XXI століття є виробництво і реалізація нових знань на глобальних ринках. Проблема міжнародної конкурентоспроможності України в глобальному світі може бути вирішена лише через інтелектуалізацію соціально-економічного розвитку. Попри кризові явища перехідного етапу державотворення, ставши на шлях європейської інтеграції, модернізації і демократичної солідаризації суспільства, Україна зможе забезпечити свій прискорений, якісний розвиток навіть у найжорсткіших умовах глобалізму.

Глобальність є головною ознакою суспільства і визначається процесами суперечностей, ризиків, загроз тощо. До того ж глобальні процеси не можна трактувати як лінійні, тому що такий підхід не

відповідає реальним процесам, оскільки не враховується відкритість соціокультурних процесів. Глобалізація має нелінійний характер взаємодії провідних підсистем, глобалізаційного цілого: економіки і політики, економіки і моральних цінностей тощо. Тому системно-синергетичний метод вивчення процесу глобалізації, який враховує його відкритість і нелінійність, більш адекватний суті даного явища [3, с. 93; 9].

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що глобалізм як ідеологія сучасності має, перш за все, спрямовувати глобалізаційні процеси у напрямі всебічного розвитку світового співтовариства в інтересах кожної людини, народу, нації, цивілізації, на основі довіри, взаємоповаги, єдності. Суттєвою ознакою сучасного етапу процесу глобалізації є нова якість взаємозв'язків і взаємозалежностей, у яких глобальні зв'язки все більше переважають над локально-національними, тому наші подальші розробки будуть розгорнутися у площині світових інтеграційних процесів та ролі України в них.

Література

1. Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізаційна перспектива: монографія / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Я.М. Столярчук [та ін.]; за заг.ред. д-ра екон.н., проф. Д.Г. Лук'яненка, д-ра екон.наук. проф. А.М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2010. – 334 с.
2. Гелд Д. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура / Д. Гелд, Е. МакГрю, Д. Голдблатт, Дж. Перратон; пер. з англ. та передне слово Ю. Павленка. – К. : Фенікс, 2003. – 584 с.
3. Делокаров К.Х. Методологические принципы анализа процесса глобализации / К.Х. Делокаров, Ф.Д. Демидов // Глобализация: учебник; под общ. ред. В.А. Михайлова, В.С. Буянова. – М. : РАГС, 2008. – 544с.
4. Козлова М.О., Грицишен Д.О. Глобалізаційні процеси: економіко-сутнісне наповнення та соціально-економічні наслідки// Вісник ЖДТУ, 2011.– Вип. №2 (56). – С. 30-37.
5. Кутырёв В.А. Наша цивилизация в эпоху трансмодерна / В.А.Кутырёв // Философия и культура, 2011. – 12(48). – С. 10-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.culturalnet.ru>
6. Левченко Є.В. Глобалізм – становлення ідеології сучасності / Є.В. Левченко // Альманах "Філософські проблеми гуманітарних наук", 2010. – №16. – С. 32-36.
7. Піпченко Н.О. ЄС у міжнародних відносинах XXI століття: інформаційно-комунікативний аспект/ Н.О. Піпченко // Науковий Вісник Дипломатичної Академії України. – 2012.– Вип. №18. – С. 176-181.
8. Співак В.М. Глобальне громадянське суспільство: реалії та майбутнє // В.М. Співак // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. –К. : Вид-во "Міленіум", 2010. – №1. – С. 150-154.
9. Bekh, Volodymir. A Nooman of the Social Organism : monography / Volodymir Bekh; ed. by Iryna Predborska. – Sumy : University book, 2010. – 304 p.